

Rémai Dániel¹

Az izraeli nemzetbiztonsági rendszer fejlődésének története

Evolution of the Israeli Intelligence Community

A Közel-Kelet országai komplex, bonyolult világot alkotnak, amelyben sajátos szabályok uralkodnak. A 20. század történelmét végigkíséri az arab–izraeli ellentét, amely számos alkalommal vezetett nyílt fegyveres konfliktusokhoz. A komplex biztonsági helyzet folyamatos változása a titkosszolgálati szervek számára is számos alkalommal okozott nem várt kihívásokat az államalapítást követő évtizedekben. A tanulmány az egyes korszakok biztonsági kihívásainak fényében próbálja meg felvázolni az izraeli titkosszolgálati közösség szervezeteinek fejlődését, a feladatkörök változását. Külön hangsúlyt fektet az 1990 utáni időszakra, amely során kialakult az a status quo, amely meghatározza napjaink izraeli hírszerző közösségét. Tekintettel arra, hogy az elmúlt évtizedek legjelentősebb globális biztonsági kihívása a terrorizmus volt, a tanulmány részletesen vizsgálja a Shin Bet, az izraeli belbiztonsági szolgálat működését, a felmerülő kihívásokat és az ezekre adott válaszokat.

Kulcsszavak: *Izrael, terrorizmus, hírszerző közösség, nemzetbiztonsági rendszer, történelmi fejlődés*

The countries of the Middle East are a complex world with specific rules. The Arab–Israeli conflict was present all throughout the history of the 20th century, developing into open armed conflict on many occasions. The constant change of the complex security situation posed unexpected challenges for the intelligence services since the foundation of the State of Israel. The study outlines the evolution of the organisations of the Israeli intelligence community in the light of the constantly changing threats. The study focuses on the post-1990 period, because the status quo that defines today’s Israeli intelligence community was formed at this time. Terrorism has been the most significant global security challenge in recent decades, therefore the study examines in

¹ Rémai Dániel a Nemzeti Közsolgálati Egyetem (NKE) Terrorrelhárítási Tanszékének munkatársa; a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója, ORCID: 0000-0002-5664-0977

detail the organisation of Shin Bet, the internal security service of Israel, and reviews the challenges and the responses to these.

Keywords: *historical evolution, intelligence community, Israel, national security system, terrorism,*

Bevezetés

A modern Izrael Állam megalakulása óta sajátos szerepben létezik a Földközi-tenger partján. Minden magára valamit adó, a térséggel, magával Izraellel vagy az izraeli állam egy-egy szervezetével foglalkozó tanulmány már az első mondatban megpróbálja kidomborítani, hogy egy máshol nem látható, komplex, sokszínű, folyamatosan változó és alakuló kérdéskör vizsgálatáról van szó.² Ezt a komplexitást szinte lehetetlen összefoglalni, visszaadni, valamint feltárni mindazon dimenziókat, amelyek meghatározzák a modern Izrael működését.

Amilyen összetett, sőt olykor zavarosnak, átláthatatlannak tűnik az izraeli politika, gazdaság, társadalom, haderőszervezés vagy akár az izraeli mindennapok alakulása, olyan átláthatatlanul sejlik fel előttünk az izraeli hírszerző közösség működése is. Tudjuk, hogy a ködös, fátyolos megjelenés mögött egy több évtizedes hagyományokkal rendelkező, a világ élvonalába tartozó hírszerző közösség működik. Ezek a szervezetek olyanok, „mint a róka, aki a farkával elfedi a homokba rajzolt nyomait”.³ Mivel alapvetően a titkosság jellemzi ezeket a szervezeteket, ezért sok esetben csak másodlagos forrásokra, meg nem erősített információkra vagy utalásokra támaszkodhatunk vizsgálatuk során. Ezek validálására sok esetben nincs lehetőség, ezért a dolgozatban tartózkodom a legendák, mítoszok fejtegetésétől és csak olyan információk közlésére próbálok szorítkozni, amelyeket hivatalos⁴ vagy tudományos forrásból erősítettek meg. Felmerül a kérdés, hogy a történelmi, vallási, gazdasági és egyéb dimenziók-e azok, amelyek meghatározzák a modern izraeli titkosszolgálatok működését vagy az ezen dimenziók által kialakított izraeli mentalitás az, amely profilt szab az izraeli hírszerző szolgálatoknak és rendvédelmi szerveknek?

Alapvetés, hogy Izraelben a meghatározó vezérfonal a biztonság megteremtésére való törekvés, ezért ez az állami döntéshozatal során megkérdőjelezhetetlen érdek. A biztonságra való törekvés nemcsak papíron jelenik meg, hanem a biztonsági környezet, a kihívások és fenyegetettségek mátrixa okán konkrét műveletekben manifesztálódik. Az izraeli belbiztonsági szervek és titkosszolgálatok az elmúlt évtizedekben eredményesen hajtottak végre akciókat belföldön és külföldön egyaránt, amelyeket a nyilvánosság előtt sok esetben a fiktív kémtörténetek máza fedett el. Azonban a háttérben egy jól strukturált, folyamatosan fejlődő és az aktuális kihívásokra reagáló hírszerző közösség működése zajlik, amely szigorú szabályrendszerek

² OSZETZKY 1984.

³ ABEL 1992, 177.

⁴ Izrael esetében a titkosszolgálatok parlamenti ellenőrzése nagyon erős, így a modern Izrael történelmében számos esetben találunk állandó vagy ad hoc parlamenti vizsgálóbizottságok működését összefoglaló dokumentumokat, jelentéseket, amelyek elsődleges forrásként szolgálhatnak.

és korlátozások között végzi munkáját. Éppen ezért az izraeli hírszerző közösség történeti fejlődésének áttekintése mellett célom, hogy bemutassam az izraeli titkosszolgálatokat ellenőrző rendszert.

Vizsgálom továbbá a szervezetek fő tevékenységét és működési területeit, valamint az izraeli hírszerző közösség tagjai előtt álló jövőbeli kihívásokat és várható reakciókat, válaszokat. Tekintettel arra, hogy az elmúlt évtizedekben a terrorizmus kiemelt kihívást jelentett világszerte – Izraelben különösen –, így a dolgozat napjaink kihívásait elemző részének fókuszában a terrorelhárítás területének egyik kiemelt illetékességű szervezete, a Shin Bet⁵ áll.

Izrael állam és a biztonsági környezet változása

A modern Izrael Állam és a titkosszolgálati jellegű kihívások

Izrael úgy jelenik meg a Közel-Kelet térképén, mint a környező államok inverze: társadalmi, gazdasági, vallási, etnikai, világnézeti és gondolkodásmódbeli különbségek választják el a régió többi államától. „A kép valóban összetett. Vannak vallási különbségek [...]. Adódnak elmérgesedett nemzeti ellentétek Izrael és az arab országok között [...]. Elválasztja a Közel-Kelet országait a társadalmi fejlődés választott útja – ebben a vonatkozásban nemcsak a »tisztá« képletek jelentkeznek, hanem sok-sok átmeneti formáció, árnyalat létezik.”⁶

A 20. században Izrael és a környező arab országok kapcsolata több alkalommal nyílt háborús konfliktusba torkolt. Hadászati szempontból különösen nagy jelentősége van, hogy egy körülbelül 200 km szélességben és 500 km hosszan kiterjedő területről van szó, amelynek földrajzi adottságai nagyon változékonyak; a terület kiterjedése miatt hiányzik a hagyományos hadviselés egyik legfontosabb pillére, a stratégiai mélység.⁷

Az ország híján van természeti kincseknek, amelynek hatására a kutatás-fejlesztés (K + F) és annak támogatása a 20. század folyamán Izraelben állandóan magas szintű és kiemelt nemzeti érdek volt.⁸ Ebből fakadóan az ipari fejlesztések és a kutatási eredmények védelme kiemelt jelentőségű feladatkör.⁹

Ha össze akarjuk foglalni a modern izraeli biztonsági helyzetet, akkor alapvetésként kell elfogadnunk, hogy (1) ellenséges biztonsági környezet jellemzi a vizsgált országot, amelynek (2) társadalmát erős fenyegetettségérzet hatja át. Továbbra is (3) jelentős mértékű a vallási és etnikai megosztottság. (4) Izrael lakossága erős nemzetudattal rendelkezik, amelyet tovább erősít, hogy a régió (5) gazdaságilag és infrastrukturálisan

⁵ Az Izraeli Biztonsági Ügynökség (angolul: Israel Security Agency [ISA]) héber elnevezése, amelyet a Shin Bet vagy a Shabak rövidítéssel illetnek az (Sherut ha-Bitahon haKlali) elnevezés akronim verziója alapján. A dolgozat további részében egységesen a Shin Bet elnevezést fogom használni.

⁶ OSZETZKY 1984, 5.

⁷ www.youtube.com/watch?v=iDWXI8-4fxk (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁸ ULLIAN 2014.

⁹ SENOR–SINGER 2009.

legfejlettebb állama. (6) A gazdasági szektorban a K + F iparágak jelenléte nagyon erős. (7) Szoros az összefonódás a katonai és rendvédelmi biztonsági szolgálatok, valamint a civil, piaci szereplők között. (8) A világon egyedülállóan magas az állami és a piaci szektor összefonódásának mértéke. (9) A régió biztonsági szempontbók halmozottan terhelt és (10) meghatározó nagyhatalmi érdekellentétek tarkítják. (11) Permanens külső és belső konfliktus jellemzi magát az államot, de biztonsági kérdésekben nincs frakciózás. (12) A megszilárdult államszerkezetből és a fenyegetettség formájának változásából eredeztethetően kialakult egy (13) generációs identitásválság, amely jelentős hatással van a hírszerző és belbiztonsági szervezetek mindennapi működésére, jövőbeli tevékenységükre és toborzási lehetőségeikre is.¹⁰ De ahhoz, hogy e felsorolás mögé lássunk és megtöltsük tartalommal, érdemes röviden áttekinteni az izraeli biztonsági helyzet változását a 20. században, valamint kijelölni a biztonsági szolgálatok helyét és feladatait.

A biztonsági helyzet változásának dinamikája és a biztonsági szolgálatok fejlődése

Sokan úgy vélik, hogy a régióban az alapvető konfliktus, hogy a 19. század végén elinduló alia¹¹ mozgalom hatására a térségben megváltoztak a demográfiai viszonyok, amely konfliktust generált az itt élő arab népcsoportok és a visszatelepülő zsidóság között. Ez a konfliktus végigkíséri a 20. század történelmét, ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a konfliktus nem egyszerűsíthető le tisztán etnikai szembenállásra. Jelen dolgozat keretei között nincs lehetőség részleteiben vizsgálni az egyes korszakok biztonsági környezetét, de megállapítható, hogy egy folyamatos ciklikusság és kontinuitás jellemző. A térség biztonsági helyzete egy folyamatosan változó és alakuló, spirális folyamatábraként vizualizálható.¹²

A 20. század első évtizedeiben kerül sor az önálló, zsidó irreguláris katonai szervezetek megalakítására, amelyek elsődleges célja a Palesztin Mandátum területén élő zsidó lakosság védelme. A szervezetek fejlődése által a célok is átdimenzionálódnak, és az 1920-as és 1930-as évek elejétől egyre markánsabban jelennek meg az önálló zsidó állam létrehozására irányuló törekvések.¹³ Ekkoriban erősödik meg a Hagana,¹⁴ amely a brit támogatás által mind szervezeti formájában, mind működésében a legközelebb állt a hagyományos haderők működéséhez. Ugyan a Hagana

¹⁰ RÉMAI 2020a.

¹¹ A zsidó bevándorlás a Jisuv, majd később Izrael területére.

¹² RÉMAI 2014.

¹³ Például a Hashomer, a Hagana, az Irgun vagy a LEHI.

¹⁴ A Hashomer felbomlása után, annak romjain alakult Hagana (angolul: The Defence) a zsidó védelmi szervezetek közül a legnagyobb számú, legjobban képzett és felszerelt szervezetté nőtte ki magát az 1930-as évek közepére. Brit támogatással a Palesztin Mandátumterület meghatározó zsidó fegyveres csoportjává vált, így 1948-ban a létrejövő Izraeli Védelmi Erők magját a Hagana állománya alkotta.

mellett az Irgun¹⁵ és a LEHI¹⁶ is rendelkezett hírszerző egységgel mégis az úgynevezett Shai,¹⁷ a Hagana hírszerző egysége volt az, amelyik a legtöbb erőforrással és tapasztalattal rendelkezett 1948-ra, így e szervezet tagjai adták az akkor létrejövő izraeli hírszerző szervezetek állományának jelentős részét.

Az 1940-ben létrehozott, a Hagana alegységeként működő Shai egyszerre volt kémelhárító és hírszerző szervezet. A második világháború alatt a Shai felelt a Hagana számára biztosított fegyverszállítmányok célba juttatásáért, a kiképzések szervezéséért, illetve ez az egység adta a Hagana által biztosított nyelvi szakértőket és operatív személyeket a britek számára a térségben. 1945 után a szervezet fő feladata az önálló Izrael Állam megteremtésére tett törekvések támogatása volt politikai információk megszerzésével, propagandaanyagok készítésével és terjesztésével.¹⁸ Ebben az időben már sor került titkos műveletekre is, amelyeknek keretében anticionista és palesztin szervezetekbe épültek be ügynökeik. A Shai aktívan részt vett az 1945 és 1948 közötti fegyvercsempészetben és a zsidó bevándorlóknak a Palesztin Mandátum területére történő becsempészésében. A második világháború után a Shai volt felelős a Palesztin Mandátum területén létesített zsidó fegyver- és lőszergyarak biztonságáért is.¹⁹ 1948-ban a Shai egy 68 fős szervezet volt, amely 60 brit és zsidó, valamint 80 arab ügynököt foglalkoztatott évi 700 ezer dolláros költségvetésből.²⁰

1948. május 14-én Ben-Gurion²¹ kikiáltotta a független Izrael Államot. Az állam kikiáltását követően – ahogy az várható volt – kezdetét vette az első arab–izraeli háború. Tekintettel a már évek óta a levegőben lógó háborús helyzetre, a biztonsági szolgálatok – és elődszervezeteik – működése is a háborús céloknak voltak alárendelve. Az elődszervezetek azonos vagy hasonló jellegű szervezeti egységei az újonnan létrejövő szervezetekbe tagozódtak be, de sok esetben a korábban kialakított kapcsolataikat, eljárásrendjeiket és feladataikat örökítve tovább. Ben-Gurion három fő működési irányt jelölt meg a biztonsági szolgálatok számára, úgymint (1) a belbiztonság, (2) a külföldi hírszerzés és (3) a katonai hírszerzés.²²

A háború utáni rossz gazdasági helyzet ellenére Ben-Gurion kiemelten fontosnak látta a biztonsági szektor működtetését, hatékonyságának javítását, amelynek alapját az újraszervezésükben látta.²³ A feladatok nagyon hasonlóak voltak a háború

¹⁵ A Ze'ev Jabotinsky által alapított szervezet célja az alapítástól kezdődően a független zsidó állam létrehozása volt. Az Irgun (angolul: The National Military Organization in the Land of Israel) módszereiben és szervezeti felépítésében jelentősen eltért a Haganától. Akciói között robbantások, emberrablások is megjelentek, amelyeknek célpontjai főleg a brit tisztviselők és hivatalnokok voltak. Menachem Begin 1943-ban vette át a szervezet irányítását; ugyan az erőszakos, fegyveres akciók megmaradtak, de Begin vezetésével a szervezet propagandatevékenysége megerősödött (GERVASI 1979 alapján).

¹⁶ Az Avraham Stern által 1940-ben alapított LEHI, vagy másik nevén Stern Brigádok (angolul: Fighters for the Freedom of Israel – Lehi) különlegességét az adja, hogy működésük során nyíltan vállalták, hogy a kor által értett terrorista módszerekkel harcolnak az önálló zsidó állam létrejöttéért.

¹⁷ A Hagana hírszerzéssel, felderítéssel és titkos műveletekkel foglalkozó szervezeti egysége a Sherut Yediot, angolul Information Service.

¹⁸ TEVETH 1996.

¹⁹ ADELMAN 2008.

²⁰ ADELMAN 2008, 156.

²¹ David Ben-Gurion (1886–1973) a Palesztin Mandátum területén élő zsidó közösség egyik politikai vezetője, a modern Izrael Állam első miniszterelnöke (1948–1954 és 1955–1963 között).

²² KAHANA 2002.

²³ KAHANA 2002.

előtti időszakhoz, hiszen (1) a katonai fenyegetettség nem múlt el, (2) a belbiztonsági helyzet nem javult, (3) az állam gazdaságát meg kellett alapozni és ehhez szükség volt az ipar fejlesztésére, a tudományos eredményekre és az elért eredmények védelmére. Az általános feladatok mellett megjelentek speciális kihívások is, mint például, hogy (4) biztosítani kellett a bevándorolni kívánó zsidó csoportok utaztatását; vagy, hogy Ben-Gurion kiemelt fontosságú célként jelölte meg – a hivatalosan máig sem megerősített – (5) a nukleáris képesség²⁴ létrehozását.

Az újraszervezéssel az 1950-es évek elején Ben-Gurion Reuven Shiloah-t²⁵ bízta meg, akinek az volt az elképzelése, hogy egy szervezetbe szervezi a már létező és működő nemzetbiztonsági szervezeteket. Ez a szervezet a Moszad²⁶ lett volna, azonban nem sikerült minden szervezetet integrálni, így alakult ki a mai napig működő, többlábvú, modern izraeli titkosszolgálati rendszer. A katonai hírszerzés továbbra is az IDF-hez tartozott, az 1949-ben alakult Shin Bet volt felelős a belbiztonsági tevékenységért, míg a Külügyminisztérium hírszerzési egysége helyett megalakult és 1950. április elsején megkezdte működését a Moszad.²⁷

Izrael Állam 1948-as megalakulása után nemcsak a területi integritásának védelméért kellett megküzdenie, hanem az izraeli állampolgárok védelmében számos olyan akciót kellett végrehajtania, amelyre saját országának határain kívül került sor. Az újonnan alakult állam vezetése célul tűzte ki, hogy erején felül próbálja védelmezni a zsidó közösség tagjait világszerte. Kezdetben erre nem álltak rendelkezésre erőforrások, de az évek előrehaladtával sikerült forrásokat allokálni és elindultak a náci háborús bűnösök felkutatására és elfogására irányuló akciók (például Adolf Eichmann elfogása, 1960, Buenos Aires).²⁸ A Fekete Szeptember terrorszervezet által a müncheni olimpián, 1972-ben elkövetett támadás²⁹ kitervelőinek felkutatása és likvidálása szigorúan titkosszolgálati hatáskörbe tartozott. De az 1976-os entebbei túszerzés³⁰ során is jelentős szerepe volt a biztonsági szolgálatoknak az információk összegyűjtésében

²⁴ Mivel az izraeli atomfegyver létét Izrael állam a mai napig nem erősítette meg, így csak találgatások vannak a robbanófejek száma és az izraeli atomfegyver alkalmazási stratégiája kapcsán. Az elemzők 80 és 400 robbanófej közötti számot becsülnek a közvetett adatok alapján. COHEN 1998.

²⁵ Reuven Shiloah (1909–1959) Ben-Gurion közeli barátja, a Moszad első igazgatója (1950–1953). Shiloah a szervezet alapjainak lefektetése mellett nagy hangsúlyt fektetett a külföldi hírszerző ügynökségekkel való együttműködésre, ezért sokan az izraeli hírszerző közösségben mai napig meghatározó nemzetközi kapcsolatok megalapozójának tartják.

²⁶ A Moszad a „HaMossad leModi'in uleTafkidim Meyuhadim” elnevezés rövidítése (angolul: The Institute).

²⁷ THOMAS 2000.

²⁸ Az álnéven Argentínában bujkáló Adolf Eichmannt, a náci Németország egyik magas rangú tisztjét, akinek elvitathatatlan felelőssége volt a Holokauszt eseményeiben 1960-ban májusában fogta el egy titkos Moszad-egység, egy konspirált akció keretében Buenos Airesben, és titokban Izraelbe szállította.

²⁹ A Fekete Szeptember palesztin terrorszervezet 1972. szeptember 5-én, a müncheni olimpián 11 izraeli sportolót ejtett túszul és mészárolt le. A kudarcba fulladt szabadítási kísérletben egy német rendőr is életét vesztette. Az esemény mérföldkövet jelentett a rendvédelmi szervek működésében, innentől számoljuk a modern kori terrorizmus megjelenését, és ekkor vette kezdetét világszerte a különleges felszámoló egységek megalakítása és felkészítése ilyen és hasonló jellegű speciális helyzetekre.

³⁰ A Palesztin Népi Felszabadítási Front (PFLP) és a német Forradalmi Sejtek nevű szervezet két-két tagja 1976. június 27-én Athénban feljutott az Air France 139-es – Tel-Avivból Párizsba tartó – járatára, és a görögországi felszállás után hatalmába kerítette a gépet. A terroristák először Bengáziba repültek, majd onnan Ugandába. A mentőakció során az Izraeli Védelmi Erők egysége 1976. július 4-én 102 túszot szabadított ki az ugandai Kampala repülőterének entebbei termináljáról.

és elemzésében.³¹ Ezen akciók mellett a folyamatos háborús fenyegetettség szükségessé tette a katonai és polgári hírszerző szolgálatok *információgyűjtő, elhárító, felderítő és elemző* tevékenységeinek folyamatos fejlesztését.

A három fő ügynökség mellett az 1900-as évek második felében több olyan szervezet is létezett rövidebb-hosszabb ideig, amely az izraeli titkosszolgálati közösség tagjának volt tekinthető.

Az egyik első ilyen ügynökség az 1952–53-ban alapított úgynevezett Nativ³² volt, amely alapvetően a Hagana és más szervezetek által végzett Aliyah-Bet³³ műveletek irányítását vette át. A Nativ fő feladata kezdetben a világ minden részéről Izraelbe történő bevándorlás koordinálása, majd később a szovjet blokk országaiból történő bevándorlás segítése volt.³⁴ Napjainkra elvesztette titkosszolgálati jellegét, amely főleg a hidegháború idején volt meghatározó, de a szervezet – minden külső nyomás és támadás ellenére – csökkentett költségvetéssel és létszámmal a mai napig működik azzal a céllal, hogy a Hazatérési Törvényben³⁵ foglaltak szerint segítse az Izraelbe történő bevándorlást.

Az 1957-ben alakított Lekem³⁶ fő feladata a külföldi tudományos információk nyílt és rejtett forrásból történő megszerzése volt, különös tekintettel a nemzeti atomprogramokkal kapcsolatos információkra. A szervezet eredményességét közvetve jól mutatja, hogy 1957-es megalakítását követően közel 25 évig ugyanaz a személy, Benjamin Blumberg vezette. 1986-ban a Lekemet az akkori formájában felszámolták, miután Amerikában letartóztatták Jonathan Pollardot kémkedésért, aki az Amerikai Egyesült Államok haditengerészete hírszerzésének alkalmazottjaként információkat adott át Izraelnek.³⁷ A Lekem mint önálló szervezet megszűnt, de a feladatai átkerültek az Izraeli Védelmi Minisztérium égisze alatt működő Malmabhoz, a védelmi létesítményekért felelős ügyosztályhoz.

A Mamad az Izraeli Külügyminisztérium Politikai Kutató Osztálya, amelyet az izraeli hírszerző közösség mostohagyermekként emlegetnek.³⁸ A szervezet a Moszad megalakulása után maradt a Külügyminisztérium égisze alatt, ahol fő feladata az elemzés-értékelés volt. A mai napig működő osztály a Moszad és a Külügyminisztérium által megszerzett információkra építi elemző-értékelő tevékenységét.³⁹ Az Izraeli Rendőrség Nyomozati és Hírszerző Osztályának (IP-IIU) fő feladata a rendőrségi nyomozások információs támogatása. Sem a Mamad, sem az IP-IIU nem tekinthető az izraeli hírszerző közösség integrált tagjának, ugyanakkor kisebb mértékben

³¹ SHERMAN 2019.

³² A Nativ a „Lishkat Hakesher” elnevezés rövidítése (angolul: The Liaison Bureau).

³³ 1934 és 1948 között végzett titkos akciók jelölése, amelyek a Palesztin Mandátum területére történő illegális migrációt jelölték.

³⁴ LEVIN 1996.

³⁵ www.jewishvirtuallibrary.org/israel-s-law-of-return (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

³⁶ A Lekem a „ha-Lishka le-Kishrei Mada” elnevezés rövidítése (angolul: Bureau of Scientific Relations).

³⁷ www.jewishvirtuallibrary.org/israeli-report-of-an-investigation-commission-on-the-pollard-case-may-1987 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

³⁸ KAHANA 2002, 421.

³⁹ Az elmúlt évtizedekben az Aman és a Mamad között több alkalommal került sor komolyabb konfliktusra a hatáskörök és konkrét elemzési eredmények okán, amelyek a Kneszetben lefolytatott vizsgálatok jegyzőkönyvei által kerültek nyilvánosságra.

és szűkebb erőforrásokkal, de elemző-értékelő jellegű feladatkört látnak el, szorosan együttműködve az Amannal,⁴⁰ a Moszaddal és a Shin Bettel.

A hagyományos, állami szintű kihívások mellett a 20. század második felében megjelentek az állami szint alatti szervezetek és az általuk generált új típusú kihívások is. Az 1990-es években elindult közel-keleti rendezési és békefolyamatok bizonyos mértékben előrevetítették a hagyományos háborúk esélyének csökkenését a térségben, azonban a Hezbollah és a Hamasz megerősödése, valamint már az első (1987–1993), de leginkább a második intifáda (2000–2005) eseményei rávilágítottak arra, hogy a háború hagyományos formája helyett más típusú kihívásokra kell az izraeli biztonsági szektornak koncentrálnia.⁴¹ Ugyan az 1990-es években a Hezbollah és a Hamasz jelentette kihívásokat sikerült elfogadható mértékben kezelni, de nem látszott, hogy kialakulna egy olyan átfogó stratégia, amely megoldást tudott volna nyújtani ezekre a fenyegetésekre.

Ahogy a világ nagy részén, a 20. század utolsó évtizedében és a 21. század első két évtizedében a terrorizmus elleni küzdelem jelentette az egyik legnagyobb kihívást az izraeli belbiztonsági erők számára is. A 2020-as évek elején Izrael Állam egy már az 1950-es évek óta hasonló formában működő titkosszolgálati struktúrával veszi fel a harcot az új típusú fenyegetésekkel és kihívásokkal. A három pillér, amire a modern izraeli titkosszolgálati rendszer támaszkodni tud: a Moszad, az Aman és a Shin Bet.

A modern izraeli hírszerző közösség

Az államalapítás korához képest napjainkra alapvetően változott meg Izrael Állam biztonsági környezete,⁴² de nem lett kevésbé komplex, csak átforgalmódott és a haderőnek, a rendvédelmi és biztonsági szolgálatoknak már együtt kell erre a megváltozott biztonsági helyzetre válaszokat és megoldásokat adnia.

Már az 1990-es évek elején minden szervezet elkezdte fejleszteni új típusú hírszerző képességeit,⁴³ de erről a megosztott képességfejlesztésről már az első intifáda után bebizonyosodott, hogy nem hatékony megoldás. Az Állami Főellenőr⁴⁴ vizsgálata után született meg 1994 körül a *Magna Charta* dokumentum, amely területi alapon határolta el az izraeli titkosszolgálatokat egymástól és rögzítette a felelősségi köröket.⁴⁵ Ugyan számos esetben található átfedéseket, de ezek inkább az ellenőrzést és a hatékony, precíz titkosszolgálati munkát segítik, nem pedig fokozzák a szervezetek vetélkedését, mint az korábban megfigyelhető volt. A dokumentumot minden

⁴⁰ Az Aman az „Agaf HaModi'in” elnevezés rövidítése (angolul: the Intelligence Section).

⁴¹ RÉMAI 2020b.

⁴² Ugyan a térségben továbbra is fennáll az államok közötti konfliktusok kirobbanásának lehetősége, de kisebb eséllyel, mint korábban. Izrael az ezredfordulóra már sokkal inkább az állami szint alatti terroristaszervezetek támadásainak volt kitéve, mint államok általi fenyegetettségnek. Ez a tendencia némileg megváltozott az iráni politika radikalizálódásával és az iráni atomprogram fejlődésével. Ahogy az iszlám világban végigsöprő „arab-tavaszi” és annak következményei szintén új kihívások elé állították az izraeli védelmi tervezést.

⁴³ Jelentősen megnőtt a SIGINT és a TECHINT jelentősége.

⁴⁴ Az Állami Főellenőr a végrehajtott hatalom (a kormány és a kormányszervek, a hadsereg, az önkormányzatok és számos más állami intézmény) legfőbb ellenőrző szerve.

⁴⁵ KAHANA 2002.

hírszerző szervezet vezetője elfogadta, és a végrehajtást, valamint további finomhangolását és fejlesztését a Kneszet Hírszerzési Albizottsága felügyeli.⁴⁶

A Magna Charta dokumentum első verziójában nem rögzített kérdéskörök kapcsán számos vita bontakozott ki a szervezetek között.⁴⁷ A közel egy évtizedes folyamat végén alkották meg a 2000-es évek elején, az úgynevezett *Magna Charta 2* dokumentumot, amely kimondja, hogy az Aman a rangidős szervezet az információk gyűjtése és elemzése területén. Nem sokkal az elfogadás után már folyamatban volt egy harmadik verzió kidolgozása, amelynek célja a TECHINT- és a SIGINT-területek integrálása lett volna. E 2000-es évek eleji reformterv alapján – nyugati mintára – létrejött volna egy önálló SIGINT-felderítéssel foglalkozó titkosszolgálat, amely kiváltotta volna az egyes szervezetek ilyen jellegű önálló egységeit, különös tekintettel az Aman alatt működő 8200-as egységre.⁴⁸ Erre az integrálásra végül nem került sor, mivel az amúgy is integrált jellegű hírszerzés hatékonyságát nem feltétlen növelte volna. A változtatások elmaradása okán elmondható, hogy napjainkban az izraeli titkosszolgálati közösség nem hasonlít sem a brit, sem az amerikai modellre.

Összességében azt láthatjuk, hogy a 2000-es évek elejére az izraeli politikai vezetés kellő nyomást tudott gyakorolni a hírszerző szervezetekre, és sikerült kialakítania egy olyan működési modellt, amelyben a feladatkörök letisztultak és az együttműködések hatékonyvá váltak. A felépült rendszert a sokszínűség és a tudatosság jellemzi, és éppen ez a kettőség az, amely hatékonyvá teszi az izraeli titkosszolgálati közösség működését.⁴⁹

A hírszerző szolgálatok ellenőrzése – a politikai irányítás és ellenőrzés szintjei

Ha egyszerűsítve akarnánk összefoglalni, akkor Izraelben két polgári és egy katonai nemzetbiztonsági szolgálat működik. Az izraeli biztonsági szervezetrendszerben fontos szerepe van a Nemzeti Biztonsági Tanácsnak⁵⁰ (NBT), amelynek felállításáról az 1999. évi március 7-i 4889-es kormányrendelet határozott. A törvényben meghatározott célja szerint: „A kormánynak szüksége van egy, a miniszterelnök által felállított testületre, amely szakmai tanácsadást nyújt a nemzetbiztonság területén.”⁵¹

Izraelben a titkosszolgálatok parlamenti ellenőrzését a Kneszet Hírszerzési Albizottsága gyakorolja. Ez a bizottság felelős a teljes izraeli védelmi struktúra ellenőrzéséért

⁴⁶ https://knesset.gov.il/committees/eng/committee_eng.asp?c_id=4 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16)

⁴⁷ KAHANA 2002.

⁴⁸ Az IDF 8200-as egysége az Aman alá rendelt SIGINT információgyűjtéssel foglalkozó szervezeti elem.

⁴⁹ COLONNA VILASI 2018.

⁵⁰ A Nemzeti Biztonsági Tanács a „HaMateh leBitachon Leumi” elnevezés rövidítése (angolul: National Security Council).

⁵¹ https://knesset.gov.il/laws/special/eng/basic14_eng.htm (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.); Az NBT fő feladatai közé tartozik: (1) a kormány felkészítése és stratégiai tanácsadás nemzetbiztonsági kérdésekben, (2) a várható kihívások és fenyegetettségek monitorozása és ezek fényében (3) a nemzetbiztonsági szervezetrendszer feladatainak koordinálása, (4) a szervezetek együttműködésének koordinálása és az információ megosztásának elősegítése, valamint (5) a kapcsolattartás külföldi országok nemzetbiztonsági hatóságaival, diplomáciai kapcsolatok fenntartása a világ vezető hatalmaival és kooperáció globális biztonsági kérdésekben. RETTING GUR 2014.

a titkosszolgálatoktól, a rendvédelmi szerveken és a katasztrófaelhárító szervezeteken keresztül egészen a büntetés-végrehajtásig.

Az izraeli hírszerző szolgálatok feladatkörei

A *Moszadot* 1949. december 13-án alapították. A jelenlegi állomány létszámát 1200 főre becsülik. A miniszterelnök alá közvetlen felügyeletbe rendelt hírszerző és elhárító szerv, amelynek szakmai irányítását a szervezet igazgatója látja el. A szervezet fő feladata a (1) hírszerzés, a (2) titkos külföldi műveletek végrehajtása és a terrorelhárítás. A szervezet különleges jogi státusszal bír és mentesül az Izraeli Alkotmány alól.⁵²

Az *Aman* az Izraeli Védelmi Erők vezérkari főnöke alá tartozó szervezet, amelyet 1950-ben alapítottak. A jom kippuri háború után paralel létrejött a hadseregen belül egy másik hírszerző szerv, a *Haman*. 2000-ben az Izraeli Védelmi Erőkön belül végrehajtott reform keretében a két szervezetet *Modash* néven összeolvasztották. Az *Aman* kiemelt feladata az évenkénti országfenyegetettségi jelentés elkészítése, amely az összes hírszerző szolgálat által számára rendelkezésre bocsátott információkra épül. Alapvetően ez a dokumentum határozza meg az izraeli védelmi tervezés irányát. *Ilyen szempontból az Aman egy elemző-értékelő fúziós központként is működik.* Ezenfelül főbb feladatai közé tartozik a (1) katonai stratégiával és taktikával kapcsolatos hírszerzés és tájékoztatás, (2) a katonai táborok biztonságának felügyelete, objektumvédelmi képzések és ellenőrzések, (3) a katonai cenzúra működtetése, (4) katonai térképek rajzolása, szerkesztése és terjesztése, (5) a hírszerzési tevékenység folyamatos fejlesztése és a (6) külföldi katonai attasék felügyelete.⁵³

A *Shin Bet*, avagy „láthatatlan védelmezők”⁵⁴ a miniszterelnök alá közvetlen felügyeletbe rendelt belbiztonsági hírszerző és elhárító szerv, amelynek szakmai irányítását a szervezet igazgatója látja el. Fő feladatai a (1) nemzetbiztonság védelme, (2) terrorhálózatok elleni harc, (3) terrorgyanús elemek kihallgatása, (4) terrorelhárítási hírszerzés a Gázai övezetben és Ciszjordániában végrehajtott terrorellenes akciók okán, (5) kémelhárítás, a (6) vezető köztisztviselők, a (7) kritikus infrastruktúrák, a (8) kormányzati épületek, a (9) nagykövetségek és az (10) izraeli légi járművek védelme.⁵⁵

Ahogy korábban már kifejtettem, az átfedések nem okoznak diszkrpanciát a feladatok végrehajtása során. A Magna Charta-dokumentumok, a politikai nyomás és a valós fenyegetettség okán a szervezetek az évek során belátták, hogy a „need to know” és a „need to share” klasszikus információszerzési elve helyett az izraeli hírszerző közösséget a „must to share” elve kell, hogy jellemezze.⁵⁶ Az információ megosztása mellett nagyon szoros az operatív szintű kooperáció is.

⁵² https://knesset.gov.il/laws/special/eng/basic14_eng.htm (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁵³ www.jewishvirtuallibrary.org/israel-intelligence-agencies (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁵⁴ A szervezet jelmondata: „A láthatatlan pajzs.”/„A láthatatlan védelmezők.”

⁵⁵ www.shabak.gov.il (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁵⁶ BEST JR 2011.

A Shin Bet

Az alapítás és annak előzményei

A Shin Bet szervezete Isser Harel⁵⁷ vezetésével 1949. február 8-án alakult az Izraeli Védelmi Erők irányítása alatt. Az 1948–49-es arab–izraeli háborút követően a Shin Bet a belbiztonsági feladatok mellett felelőssé vált a kémelhárításért is, és irányítása az Izraeli Védelmi Erőktől ekkor került át a miniszterelnök alá. Nagyjából innentől kezdve a szervezet részletes működésére, tevékenységére és pontos feladataira vonatkozóan nem rendelkezünk megerősített részletes információkkal. A Shin Bet történetét és működését 1950 és 1996 között csak nyilvánosságra került sikereik és kudarcaik mentén tudjuk vizsgálni.

Sikerek és kudarcok – a Shin Bet hiányos története

A Shin Bet egyik első nagy eredményeként könyvelték el, hogy 1956-ban megszerezték és az Egyesült Államok hírszerző szolgálatának átadták Nyikita Hruscsov szovjet pártfőtitkár beszédének másolatát, amelyben elítéli Sztálint. A Shin Bet lengyel hálózatán keresztül jutott hozzá a beszédtervezethez. A beszéd megszerzése sokáig nagy fegyverténynek számított, bár a legújabb kutatások⁵⁸ alapján a beszéd széles körben ismert volt a Szovjetunió politikai vezetői körében.

A Shin Bet következő sikere 1961-re datálódik, amikor elfogják Israel Beert, akit szovjet kémként azonosítanak. Az ausztriai születésű Beer alezredesként szolgált az Izraeli Védelmi Erők kötelékében és mélyen be volt ágyazva az izraeli belpolitikai körökbe, még Ben-Gurionnal is jó barátságot ápolt.⁵⁹

1967-ben, a hatnapos háborút megelőzően a Shin Bet kettős ügynöke, Rif'at al Gamal volt az, aki hamis izraeli mozgósítási tervek és kalkulációkat adott át az egyiptomi katonai vezetésnek, ezzel lépéselőnybe hozva az izraeli légierőt, lehetőséget biztosítva, hogy még a földön meg tudják semmisíteni az egyiptomi légiflotta jelentős részét.⁶⁰ Részben ennek a sikernek is köszönhetően a háborút követően a Shin Bet kapta a feladatot, hogy a terrorizmussal és extrémizmussal kapcsolatos hírszerzési feladatokat végezze Ciszjordánia és Gáza területén.

1984 áprilisában egy buszos túszejtés három elkövetőjéből kettőt a helyszíni felszámolás során megöltek, a harmadik elkövető pedig a Shin Bet őrizetében, kihallgatás során halt meg.⁶¹ Ez ráirányította a figyelmet a Shin Bet által alkalmazott kihallgatási módszerekre és végül a szervezet igazgatójának, Avraham Shalomnak

⁵⁷ Harel (1912–2003) később a Moszad kötelékében dolgozott, és aktív szerepe volt Adolf Eichmann elfogásában.

⁵⁸ MAYZEL 2013.

⁵⁹ www.shabak.gov.il/english//heritage/Pages/default.aspx#cbpf=.1957-1967 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁶⁰ Operation Yated.

⁶¹ Kav 300-as ügy.

a mandátumába került. 1987-ben megalakult a Landau Bizottság, amely a Shin Bet működését és az általa alkalmazott módszereket volt hivatott vizsgálni.⁶²

Mind a Landau Bizottság jelentése,⁶³ mind az 1995-ben Miriam Ben-Porat által készített és 2000-ben publikált (civil) jelentés arra világított rá, hogy a Shin Bet szisztematikusan alkalmazott erőszakos, kínzásra alapuló kihallgatási formákat. A jelentések által először mondták ki, hogy Izraeli biztonsági erők ilyen eljárásokat alkalmaznak palesztinok ellen. Ezek a megállapítások nagy felháborodást okoztak világszerte, amely által elindult a szervezet nimbuszának erodálódása.

A Shin Bet vesszőfutásának következő lépése 1995. november 4-én következett be, amikor Yigal Amir, egy szélsőséges zsidó fiatalember a tel-avivi városháza mellett közvetlen közletről meggyilkolta Jichák Rabin miniszterelnököt. Carmi Gillon a Shin Bet akkori igazgatója azonnal lemondott. Egy későbbi vizsgálat súlyos hiányosságokat állapított meg a személyvédelmi egység működése kapcsán.⁶⁴

A Shin Bet feltámadása – megújulás a 2000-es években

Rabin meggyilkolása megrázta Izraelt, de még inkább a Shin Betet. A szervezet élére kinevezett Ami Ayalon⁶⁵ alapjaiban szervezte újjá a szervezetet és helyreállította a szervezeti morált. Míg Ayalon átszervezte a Shin Betet és visszaadta a szervezet önmagába vetett hitét, addig utódja, Avi Dichter vezetésével a Shin Bet nyitni kezdett a nyilvánosság felé. Dichter elindította azt a folyamatot, amelynek a végén egy már-már közkezdvelt hírszerző és belbiztonsági szolgálat, az „emberarcú Shin Bet” áll.

Szervezet és működés

A Shin Bet szervezeti és működési formája titkos, csak feltételezések vannak erre vonatkozóan. A Shin Bet irányítását az izraeli miniszterelnök végzi, a szervezet vezetésével megbízott igazgató neki jelent.⁶⁶

A Shin Bet szervezeti működésére vonatkozóan a leggyakoribb feltételezés, hogy három igazgatóságra tagolódik:

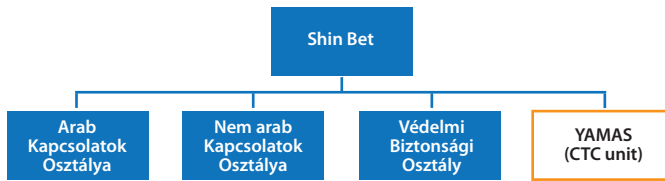
⁶² <https://www.shabak.gov.il/english//heritage/Pages/default.aspx#cbpf=.1957-1967#cbp=/SiteCollectionImages/terror-story.jpg> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 11.)

⁶³ LELYVELD 2005.

⁶⁴ www.shabak.gov.il/english//heritage/Pages/default.aspx#cbpf=.1994-2000#cbp=/SiteCollectionImages/english/Time-Line-pics/PrimeMinisterYitzhakRabinisAssassinated.JPG (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁶⁵ Ami Ayalon (1945–) az Izraeli Haditengerészet admirálisa, 1996 és 2000 között a Shin Bet igazgatója.

⁶⁶ Megjegyzendő, hogy a döntéshozatali forma Izraelben jelentősen eltér a nyugaton megszokott formáktól. A vezetői döntések kialakítását általában jellemzi a közvetlenség, az ad hoc alakuló szakértői munkacsoportok gyors és operatív döntése. A politikai vezetők és a szolgálatok vezetői között szoros együttműködés van, amely jelentős mértékben felgyorsítja a döntéshozatali folyamatokat. Ez egy különösen hatékony forma rapid krízishelyzetek kezelése során.

1. ábra

A Shin Bet feltételezett szervezeti felépítése

Forrás: a szerző szerkesztése http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1791564.stm alapján (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

Az Arab Kapcsolatok Osztály felelős az arab népséggel kapcsolatos terrorcselekmények elhárításáért Izrael területén, Gázában és Ciszjordániában. Mintegy felderítő és operatív műveleteket végrehajtó szervként a legmodernebb technikai eszközpark bevetésével végzik a hagyományos titkosszolgálati, az alkotmányos rend fenntartásának feladatához legjobban hasonlító feladatát a szervezetnek.

A Nem arab kapcsolatok Osztálya a hagyományos felosztás szerint a kémelhárításért felelős osztály, amely külföldi titkosszolgálatokkal együttműködve a belföldi kémelhárításért felelős.

A Védelmi Biztonsági Osztály felelősségi köre a védett személyek (például miniszterelnök, kiemelt állami vezetők), a kiemelt fontosságú létesítmények, a kritikus infrastruktúrák, a kiemelt kutatóintézetek, a külképviseletek és a repterek, valamint ők felelnek az El-Al gépeinek biztonságáért.

A határőrség szervezete alatt működik, de közvetlenül a Shin Bet igazgatójának van alárendelve a Yamas elnevezésű hagyományos terrorelhárító műveleti egység. A Yamas fő profilja a tömegközlekedési eszközökön kialakuló tús helyzetek felszámolása, az öngyilkos merénylők likvidálása. Tipikus, speciálisan kiképzett terrorelhárító műveleti egységről beszélhetünk a Yamas esetében.⁶⁷

A Shin Bet-törvény – 2002

A Kneszet, az izraeli törvényhozás 2002-ben fogadta el azt a törvényt,⁶⁸ amely új alapokra helyezte a szervezet működését. A törvény nagyon komoly változást hozott a szervezet törvényi szabályozásában, mivel a Külügyi és Biztonsági Bizottság az Igazságügyi Bizottsággal együtt vizsgálja a szervezet alkotmányos működését. Ezzel a Shin Bet elvesztette azt az előjogát, amely szerint munkatársai az alkotmány hatályán kívül dolgozhatnak.⁶⁹ Ez egyértelmű jelzés volt a szervezet számára, hogy az 1980-as évektől jellemző gyakorlatot maga mögött kell hagynia. A költségvetés

⁶⁷ DEFLEM 2012.

⁶⁸ https://knesset.gov.il/review/data/eng/law/kns15_GSS_eng.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁶⁹ Vö.: Moszad.

ellenőrzési jogköre a Kneszettől átkerült a Kneszet Külügyi és Biztonsági Bizottságához. Emellett a törvény rendelkezik arról, hogy a Shin Bet által őrizetbe helyezett személyeknek joguk van hivatalos panasz benyújtására az eljárás mód ellen. Párhuzamosan azonban a transzparencia mértékét jelentősen korlátozta: a Shin Bet működésével és tevékenységével kapcsolatos részletes információk kiadását a legmagasabb szintű politikai és szakmai vezetés együttes engedélyéhez kötötte.

A Z-generációs titkosszolgálat

A Shin Bet a 2000-es évek elején elkezdődött nyitás által sokkal érzékenyebben reagál az izraeli társadalom rezdüléseire, mint más izraeli biztonsági szolgálatok. Reagálva a fiatal izraeli generáció megváltozott biztonságfelfogására a Shin Bet nyitott az online tér felé, honlapja és Facebook-oldala kifejezetten informatív.

A Shin Bet volt az első titkosszolgálat, ami az IT-szakemberek utánpótlására egy online kriptográfiai feladványsort dolgozott ki, amely rejtvényként és kiválasztási eljárásnévként is funkcionált egyben. 2018 decemberében indult el a második ilyen jellegű kampányuk, amely még interaktívabb formában egyesíti a szervezet promócióját, az utánpótlás toborzását és a kiválasztást.⁷⁰

Összességében elmondható, hogy a Shin Bet nagy hangsúlyt fektet az izraeli társadalomban róla kialakult kép formálására. Ezt nem ad hoc módon, hanem több mint egy évtizede folyó lassú, kiforrott kampány által valósítja meg, amely egyre sikeresebb, és amelyhez minden rendelkezésre álló lehetőséget felhasznál a hagyományos médiától az új típusú technológiákig.⁷¹

Következtetések

Összefoglalva láthatjuk, hogy az Izraeli Hírszerző Közösséget sokszínű, eltérő feladatkörű szervezetek alkotják. Alapvetés, hogy az izraeli hírszerző közösség felépítése minden történelmi korban reflektál az aktuális kihívásokra és veszélyekre. Az 1949 és 2020 közötti időszakban a vizsgált szervezetek megélték kudarcokat, de a megfelelő vezetéssel megtalálták a működésük új, hatékony kereteit. A modern törvényi szabályozások és ellenőrzési rendszerek által a 2020-as évek elején egy letisztult, de egymással kommunikáló és kooperáló intézményi struktúra próbálja meg felvenni a harcot az Izrael Állam számára releváns kihívásokkal.

A Shin Bet példáján láttuk, hogy ez sok esetben nem feltétlen külső fenyegetés, hanem lehet akár egy generációs gondolkodásmód-váltás, amelyből fakadóan szintén olyan kihívások keletkeznek, amelyekre a szervezeteknek választ kell találniuk, hogy hatékony működésüket biztosítsák. Jelenleg úgy tűnik, hogy a szakmai munka

⁷⁰ <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/want-to-join-the-shin-bet-try-the-intelligence-agencys-new-challenge-573735> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

⁷¹ EISIN 2009.

magas szinten tartása mellett a modern izraeli hírszerző szolgálatok utat találtak az izraeli társadalom felé is.

Az eredeti kérdésre válaszolva elmondható, hogy részben a történelmi, vallási, gazdasági és egyéb dimenziók azok, amelyek meghatározzák a modern izraeli titkoszolgálatok működését, de az izraeli hírszerző és elhárító szervek profilját egy speciális tényező, a kihívás- és problémaorientált izraeli gondolkodásmód is meghatározza.

A jövőben várhatóan nagy szerepe lesz az állami szint alatti kihívásoknak, úgymint a modern kori terrorizmus, de emellett Izrael hírszerző közösségének fenn kell tartania hagyományos képességeit is. A Shin Bet vélelmezhető szervezeti felépítése jól mutatja, hogy a modern titkosszolgálatoknak folyamatosan fejleszteniük kell képességeiket, és szükség esetén integrálniuk kell a titkosszolgálati profiltól eltérő képességű szervezeteket (vö.: YAMAS) is.

A 2000-es évek elejére kialakult és megszilárdult működési forma alapvetően lehetővé teszi – a felelősségi körök szilárd elhatárolása mellett – egy egymást támogató, erősítő hírszerző közösség napi szintű működését Izraelben, ami várhatóan képes lesz releváns válaszokat adni a következő évtizedek kihívásaira.

Felhasznált irodalom

- ABEL, Niels H. (1992): *About Gauss' mathematical writing style*. In SIMMONS, G. F.: *Calculus Gems*. New York, McGraw–Hill, Inc.
- ADELMAN, Jonathan R. (2008): *The Rise of Israel: A History of a Revolutionary State*. London, Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203928295>
- BEST JR., Richard A. (2011): *Intelligence Information: Need-to-Know vs. Need-to-Share*. Congressional Research Service. Elérhető: <https://fas.org/sgp/crs/intel/R41848.pdf> (A letöltés dátuma: 2020. 04. 25.)
- COHEN, Avner (1998): *Israel and the Bomb*. New York, Columbia University Press.
- COLONNA VILASI, Antonella (2018): The Israeli Intelligence Community. *Sociology Mind*, Vol. 8, No. 2, 114–122. DOI: <https://doi.org/10.4236/sm.2018.82009>
- DEFLEM, Mathieu (2012): *Yehida Mishtartit Mistaravim (YAMAS) (Israel)*. Elérhető: <http://deflem.blogspot.com/2012/10/yamas2012.html> (A letöltés dátuma: 2020. 04. 25.)
- EISIN, Miri (2009): The Israeli Intelligence Community and the Media. *Journal of Intelligence History*, Vol. 9, No. 1-2, 11–14. DOI: <https://doi.org/10.1080/16161262.2009.10555163>
- GERVASI, Frank (1979): *The life and times of Menahem Begin – Rebel to Statesman*. New York, G.P. Putman's sons.
- KAHANA, Ephraim (2002): Reorganizing Israel's Intelligence Community. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, Vol. 15, No. 3, 415–428. DOI: <https://doi.org/10.1080/08850600290101686>
- LELYVELD, Joseph (2005): Interrogating Ourselves. In: *The New York Times*. 2005. Elérhető: www.nytimes.com/2005/06/12/magazine/interrogating-ourselves.html (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- LEVIN, Aryeh (1996): *Envoy to Moscow: Memoirs of an Israeli Ambassador 1988–92*. New York, Routledge.

- MAYZEL, Matitiahu (2013): Israeli Intelligence and the leakage of Khrushchev's "Secret Speech". *Journal of Israeli History*, Vol. 32, No. 2, 257–283. DOI: <https://doi.org/10.1080/13531042.2013.822730>
- OSZETZKY Tamás (1984): *Arab–izraeli háborúk 1948–1982*. Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó.
- RÉMAI Dániel (2014): *Izraeli biztonság- és védelempolitika és az izraeli hadsereg 1948 és 1956 között. A térség geopolitikai tényezőinek hatása a modern izraeli hadsereg kialakulására és jellemzőire*. Diplomamunka. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
- RÉMAI Dániel (2020a): *Kihívások, fenyegetettség a 21. században az Izraeli Védelmi Erők vonatkozásában*. (megjelenés alatt)
- RÉMAI Dániel (2020b): *Biztonsági kihívások hálójában, avagy az Izraeli Védelmi Erők esete az aszimmetrikus hadviseléssel*. (előkészületben)
- RETTING GUR, Haviv (2014): Inside Israel's White House: How Netanyahu runs the country. *The Times of Israel*, 2014. 01. 06. Elérhető: www.timesofisrael.com/inside-israels-white-house-how-netanyahu-runs-the-country/ (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- SEÑOR, Dan – SINGER, Saul (2009): *Start-up Nation: The Story of Israel's Economic Miracle*. New York, Hachette Book Group.
- SHERMAN, Rami előadása: Entebbe, a hadtörténet legzseniálisabb túsmentő akciója. Budapest, Óbudai Zsinagóga, 2019. február 16.
- TEVETH, Shabtai (1996): *Ben-Gurion's Spy: The Story of the Political Scandal that Shaped Modern Israel*. New York, Columbia University Press. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1949-3606.1999.tb00814.x>
- THOMAS, Gordon (2000): *Moszaik*. Budapest, J LX Kiadó.
- ULLIAN, Robert (2014): *Frommer's Easyguide to Israel*. New York, Frommer Media.

Internetes források

- Basic Law: The Government (2001)*. Elérhető: https://knesset.gov.il/laws/special/eng/basic14_eng.htm (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- BBC News: "Profile: Israel's Shin Bet agency"*. Elérhető: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1791564.stm (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Bill Boggs interjúja Yitzak Rabin miniszterelnökkel*. Elérhető: www.youtube.com/watch?v=iDWX18-4fxk (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- General Security Service Law, 5762-2002*. Elérhető: https://knesset.gov.il/review/data/eng/law/kns15_GSS_eng.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Israel Intelligence Agencies*. Elérhető: www.jewishvirtuallibrary.org/israel-intelligence-agencies (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Israel Intelligence & Security: Report of an Investigation Commission on the Pollard Case*. (1987. május 27.) Elérhető: www.jewishvirtuallibrary.org/israeli-report-of-an-investigation-commission-on-the-pollard-case-may-1987 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)

- A Kneszet Külügyi és Biztonsági Bizottsága.* Elérhető: https://knesset.gov.il/committees/eng/committee_eng.asp?c_id=4 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- The Landau Commission updates ISA interrogation procedures, May 31, 1987.* Elérhető: <https://www.shabak.gov.il/english//heritage/Pages/default.aspx#cbpf=.1957-1967#cbp=/SiteCollectionImages/terror-story.jpg> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Law of Return (1950. július 5.)* Elérhető: www.jewishvirtuallibrary.org/israel-s-law-of-return (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Shabak History.* Elérhető: www.shabak.gov.il/english/pages/moreshet.html#=1 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Prime Minister Yitzhak Rabin is assassinated.* Elérhető: <https://www.shabak.gov.il/english//heritage/Pages/default.aspx#cbpf=.1994-2000#cbp=/SiteCollectionImages/english/Time-Line-pics/PrimeMinisterYitzhakRabinisAssassinated.JPG> (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- A Shin Bet weboldala.* Elérhető: www.shabak.gov.il (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)
- Want to join the Shin Bet? Try the intelligence agency's new challenge* (2018). Elérhető: jpost.com/arab-israeli-conflict/want-to-join-the-shin-bet-try-the-intelligence-agencys-new-challenge-573735 (A letöltés dátuma: 2020. 06. 16.)